

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1992/25

Karar Sayısı : 1992/29

Karar Günü : 31.3.1992

R.G. Tarih-Sayı :06.08.1993-21660

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Aydın Ağır Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 12.4.1991 günlü, 3713 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu"nın geçici 4. maddesinin (b) bendinin Türk Ceza Kanunu'nun 416/1. ve 418/2. maddeleri yönünden Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY :

Aydın Cezaevinde cezalarını çekmekte olan hükümlüler, Türk Ceza Yasası'nın 416/1. ve 418/2. ve diğer maddeleri uyarınca verilen ağır hapis cezasının beşte birini çekmeleri halinde meşruten tahliye edilmelerine olanak veren 3713 sayılı Yasa'nın geçici 1. maddesinin kendilerine uygulanmasını önleyen aynı Yasa'nın geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını istemişlerdir.

Aydın Cumhuriyet Savcılığı'nın görüşünü alan mahkeme, Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bularak (b) bendinin "Türk Ceza Kanunu'nun ... 416/ilk ve 418/2 ..." bölümünün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenen Yasa Kuralı :

3713 sayılı Yasa'nın geçici 4. maddesinin, itiraz konusu bölümü de içeren (b) bendi ile bu bentle bağlantılı kurallar şöyledir:

"GEÇİCİ MADDE 4.- 8.4.1991 tarihine kadar;

a).....

b) Türk Ceza Kanunu'nun 125, 146 (son fıkra hariç), 403, 404/1, 405, 406, 407, 414, 416/ilk ve 418 inci maddelerine giren suçları işleyenler,"

c).....

d).....

Hakkında bu Kanunun geçici 1 inci maddesi hükümleri uygulanmaz. Ancak, bu maddede sayılan suçlar dolayısı ile verilen ölüm cezaları yerine getirilmez. Bu hükümlüler hakkında;

Ölüm cezasına hüküm giyenler 20 yıllarını; müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 15 yıllarını; diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum edilmiş olanlar hükümlülük süresinin 1/3 ünü; çektikleri takdirde iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve talepleri olmaksızın şartla salıverilirler.

Bu sürelerin tayininde hükümlünün tutuklu kaldığı süreler de hesaba katılır. Bu hükümlüler hakkında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Ek 2 nci maddesindeki indirim hükümleri uygulanmaz.

Geçici 2 nci madde (son fıkrasındaki Geçici 1 inci maddeye yapılan atıf hükmü hariç) ve Geçici 3 üncü madde hükümleri, bu hükümlüler hakkında da uygulanır."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İtiraz gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL, Yavuz NAZAROĞLU, Haşim KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 24.3.1992 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen yasa kuralları ile dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A. Sınırlama Sorunu :

Salıverilme isteminde bulunan hükümlüler Türk Ceza Yasası'nın diğer maddeleri ile birlikte 416/1. ve 418/2. maddeleri uyarınca cezalandırılmışlardır.

3713 sayılı Yasa'nın geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde sayılan suçlar arasında, 416. maddenin ilk fıkrası da yer almaktadır. Mahkeme salıverme istemini karara

bağlarken (b) fıkrasının 416/ilk ve 418/2. maddeleri açısından getirdiği sınırlamaları gözönünde tutacaktır.

Bu bakımdan itiraz konusu kurala ilişkin esas inceleme, (b) bendi için Türk Ceza Yasası'nın "416/ilk ve 418/2." madde ve fıkraları hükümleriyle sınırlı olarak yapılmalıdır.

B- Hukuksal Durum :

Dava konusu kurallar;

"Hükümlülerin şartla salıverilmelerine ilişkin genel kural, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Yasa'nın 19. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, TBMM tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 30 yıllarını; yaşam boyu ağır hapis cezasına hükümlüler 20 yıllarını; kişisel özgürlüğü bağlayıcı diğer cezalara mahkum edilmiş olanlar hükümlülük sürelerinin yarısını çekmiş ve Tüzüğe göre iyi durumda olmaları koşuluyla istemde bulunmasalar da şartla salıverilmeden yararlanabilirler.

Bu kuralda, 3713 sayılı Yasa'nın geçici 4. maddesiyle, 8 Nisan 1991 gününe kadar işlenen suçlar nedeniyle hükümlüler ve geçici 2. maddesiyle de tutuklular yararına değişiklikler yapılmıştır. Aynı Yasa'nın 17. maddesinde, bu Yasa'nın kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar için şartla salıvermeden yararlanabilme koşulları düzenlenmiştir.

Geçici 1. maddeye göre, 8.4.1991 gününe kadar işlenen suçlar nedeniyle verilen ölüm cezaları yerine getirilmeyecek ve bu durumda olanlar 647 sayılı Yasa'nın 19. maddesinin öngördüğü 30 yıl yerine on yıllarını, yaşam boyu özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkum olanlar 20 yıl yerine 8 yıllarını; özgürlüğü bağlayıcı diğer cezalara mahkum olanlar, hükümlülük sürelerinin yarısı yerine beşte birini çekmekle şartla salıverileceklerdir.

Geçici 4. madde ile Geçici 1. maddeye birinci fıkranın (a), (b) ve (d) bentlerinde sayılan suçlar açısından ayrıklık getirilmiş, şartla salıvermeden yararlanabilmek için çekilmesi gereken ceza süresi daha uzun tutulmuştur. Bu tür suçlar için verilen ölüm cezaları yerine getirilmeyecek, ancak, bu hükümlüler geçici 1. maddenin öngördüğü on yıl yerine 20 yıllarını; yaşam boyu özgürlüğü bağlayıcı cezaya hükümlüler 8 yıl yerine 15 yıllarını; özgürlüğü bağlayıcı diğer cezalara hükümlüler de cezaların 1/5'i yerine 1/3'ü çekmek koşuluyla şartla salıvermeden yararlanabileceklerdir.

Hükümlülerin geçici 1. ve geçici 4. maddeler gereğince şartlı salıverilmeleri için iyi durumda olup olmadıklarına ve istemlerine bakılmayacaktır.

Geçici 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde, bu Yasa'da terör suçlarından sayılan eylemler sonucu, memur ve kamu görevlilerini, görevlerini yaparken ya da sıfatları kalkmış olsa bile bu görevlerini yapmalarından dolayı öldürenler ya da öldürmeye kalkışanlarla bu suçlara katılanlardan söz edilmektedir.

Geçici 4. maddenin birinci fıkrasının (b) ve (d) bentlerinde yazılı suçları işleyenler hakkında ise Geçici 1. madde uygulanmayacaktır.

Geçici 4. maddenin (c) bendinde sayılan suçları işleyenleri geçici 1. maddedeki indirim oranlarından yararlanabilmeleri ise haksız, usulsüz ve yolsuz olarak sağladıkları menfaat

karşılıklarını ve bunların fer'ilerini zamanaşımına bakılmaksızın ödemeleri koşuluna bağlanmıştır.

"Şartla Salıverilme", "Af" ve Dava Konusu Kuralla Getirilen Düzenlemenin Hukuksal Nitelikleri:

Dava konusu kuralın, Anayasa'ya uygunluk yönünden incelenmesine geçilmeden önce, hukuksal niteliğinin irdelenmesi için öncelikle; "şartla salıverme" ve "af" kurumları üzerinde durulması gereklidir.

1. Şartla salıverme :

Şartla salıverme, cezanın çektirilmesinin kişiselleştirilmesi, başka bir deyişle, cezaevindeki tutum ve davranışıyla (iyi durumuyla) topluma uyum sağlayabileceği izlenimini veren hükümlünün ödüllendirilmesidir. Suçlunun kendisine verilen cezadan daha kısa bir sürede uslanması, eyleminden pişmanlık duyması ve bunu iyi davranışlarıyla kanıtlaması durumunda, cezaevinde daha fazla kalması gereksiz olabilir. Bu durumda, şartla salıverme infaz sistemindeki en etkili araçtır. Şartla salıverilmenin en önemli öğeleri, cezanın belirli bir süre çekilmiş olması, hükümlünün, bu süre içinde iyi durum göstermesi, şartla salıverildikten sonra gözetim altında kalması ve şartla salıvermenin gereklerine uyulmaması durumunda şartla salıverme kararının geri alınabilmesidir.

2. Af :

Ceza hukukunda, kamu davasını ve cezayı ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilen "af", nesnel ceza yasaları öznel durumlara uygulanırken ortaya çıkabilecek kimi uygunsuzlukların giderilmesinde, başka bir deyişle cezanın, yasakoyucunun öngörmediği ya da öngörülenden daha şiddetli bir sonuç verdiği durumlarda gerekli olabilir. Af, böylece, cezanın istenmeyen etkisini azaltarak ceza adaletine yardımcıdır. Af, toplumdaki çatışmaların unutulması, kin duygularının önlenmeye çalışılması gibi durumlarda kimi zaman ceza siyasetinin uygulama aracı olarak düşünülebilir.

Genel af, (TCY, md.97) kamu davasını ve hükmolunan cezaları bütün sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırır.

Özel af ise, (TCY, md.98) yalnızca cezaya etkili olan aftır. Hükmolunmuş cezayı kaldırır, azaltır ya da başka bir cezaya çevirir.

3. Dava Konusu Kuralın Hukuksal Niteliği:

3713 sayılı Yasa'nın 17. maddesinin başlığı "şartla salıverilme"dir. Başka bir deyişle, bu Yasa kapsamına giren suçlardan mahkumiyetlerde şartla salıverilme bu maddeye göre gerçekleştirilecektir.

3713 sayılı Yasa'nın geçici 1., geçici 2. ve geçici 4. maddelerinde de şartla salıverilmeden söz edilmektedir.

Bu maddeler, 17. maddeden kapsam, çekilecek ceza süresi, iyi durumun aranmaması ve tutukluların da salıverilmeden yararlanabilmeleri nedeniyle ayrı bir düzenleme getirmiştir.

Geçici 1. ve 4. maddeler arasında da kapsam ve şartlı salıverilmeden yararlanabilmek için çekilmesi gerekli süre açısından farklılık bulunmaktadır.

Geçici maddelerin ortak özelliği, şartla salıverilme için "iyi hal"in aranmamasıdır. "İyi hal" koşulunun aranmaması, 4. madde ile getirilen düzenlemeye bir yönüyle şartlı af görünümü vermekte ise de; isteme bağlı olmadan şartla salıverilmeden söz edilmesi, cezanın bir bölümünün çektirilmesinin gerekliliği ve daha önemlisi, Türk Ceza Yasası'nın 17. maddesindeki koşulların oluşması durumunda şartla salıverme kararının geri alınması olanağının bulunması, öngörülen düzenlemenin, "af"dan çok şartla salıverilmeye benzediğini, kendisine özgü bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

(b) Bendinin Türk Ceza Yasası'nın 416/ilk Maddesi Yönünden Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu :

1. Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme :

Dava konusu kural, şartla salıvermeden yararlanabilmek için genelde çekilmesi gereken ceza sürelerini gösteren geçici 1. maddeden ayrılmış, bu maddede yer alan 10 yıllık, 8 yıllık, 1/5'lik ceza süreleri, maddede sayılan suçlar açısından sırasıyla 20 yıla, 15 yıla ve 1/3'e yükseltiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin önceki kararlarına göre, yasa önünde eşitlik, herkesin, her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Anayasa'nın öngördüğü eşitlik, mutlak anlamda bir eşitlik olmayıp, haklı nedenlerin bulunması durumunda farklı uygulamalara olanak veren bir ilkedir. Ancak, aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme Anayasa'ya aykırılık oluşturur. Kuralın eşitlik ilkesine aykırı olmaması için geçici 1. maddeden ayrılmanın haklı bir nedene dayanması gerekir.

Suçlu, topluma uyum zorlukları gösteren ve uyumsuzluğunu suç işlemekle açığa vuran kimsedir. Cezanın caydırıcılığı ve suçlunun toplumla uyum sağlayabilmesi başka bir deyişle topluma yeniden kazandırılması, ceza politikasının temel ilkelerinden birini oluşturur. Suçun niteliği ve toplumun buna verdiği önem, cezanın tür ve miktarına esas olur. Bu husus, devletin cezalandırma politikasına uygun olarak yasakoyucunun bu konudaki değerlendirmesine ve takdirine göre belirlenir.

Ancak, cezanın infazı, suçlunun topluma uyum sağlamasını ve topluma yeniden kazandırılmasını amaçlar. Bu amacın gerçekleştirilmesi, suça bağlı kalmadan ayrı bir programın uygulanmasını gerektirir. Tüm çabalar, suçlunun uyumsuzluğuna neden olan psikolojik, çevresel, sosyal ve kişisel etkenlerin belirli bir infaz programı içinde giderilerek, suça yeniden yönelmesini önlemektir. Bu program, suça göre değil, suçlunun infaz süresince gösterdiği davranışlarına ve gözlenen iyi durumuna göre düzenlenecektir. Bu da infazın, mahkumların işledikleri suçlara göre bir ayırıma gidilmeden, aynı esaslara ve belirli bir programa göre yapılmasını ve sonuçlarının gözlenmesini gerektirir. Aynı miktar cezayı alan iki hükümlüden birinin, sırf suçunun türü nedeniyle daha uzun süre ceza çektikten sonra şartla salıverilmesi, cezaların farklı çektirilmesi sonucunu doğurur ve bu iki mahkum arasında eşitsizliğe neden olur.

Şartla salıvermede çağdaş eğilim, özgürlüğü bağlayıcı cezanın yasalarla belirlenecek bir alt sınırının infaz kurumunda geçirilmesi koşuluyla, suçlunun kişiliğindeki gelişmeleri

gözleyerek uygun zamanın belirlenmesi yönündedir. Bu yöntemde işlenen suçun, şartla salıverme açısından belirleyici bir niteliği yoktur.

Böylece infaz yönünden eşit ve aynı durumda bulunan mahkumlar arasında şartlı salıverme bakımından ayrı uygulama , Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen yasa önünde eşitlik ilkesine uygun düşmemekte ve bu ayrılığın haklı bir nedeni de bulunmamaktadır.

2. Anayasa'nın 2. Maddesi Yönünden İnceleme :

Geçici 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi, kimi öğeler getirmesi nedeniyle, madde kapsamındaki kişinin, kendisine daha elverişli koşullar sağlayabilecek, daha genel nitelikteki kuraldan, başka bir deyişle geçici 1. maddenin öngördüğü şartla salıvermeden yararlanmasını engellediği gibi hükümlüler arasında ayrı ve ceza infaz hukukunun temel prensiplerine aykırı uygulamalara neden olmaktadır. Suç türünden, suçlunun kişiliğinden ayrı, tümüyle uygulama-yararlanma eşitliği kapsamına giren "indirim"de ayrıklık ve ayırım getirmek, yasakoyucunun kesinleşmiş hükümden önceki evreye dönük suça ve suçluya göre uygulama öngörmesi "şartla salıverme" kavramının hukuksal niteliği ile çelişir. Olayda olduğu gibi aynı süre ağır hapis cezasına hüküm giymiş iki hükümlüden biri geçici 1. maddeye göre mahkum olduğu özgürlüğü bağlayıcı cezanın 1/5'ini cezaevinde geçirmekle iyi durumda olup olmadığına bakılmaksızın şartla salıverilmekte, geçici 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yazılı Türk Ceza Yasası maddelerinden hükümlü olan diğerleri ise mahkum olduğu bu cezanın 1/3'ünü cezaevinde geçirdikten sonra yine iyi durumda olup olmadığına bakılmaksızın şartla salıverilebilmektedirler.

Bu durum eşitlik ilkesine açık aykırılık oluşturmaktadır.

Böylece, sonraki Yasa'nın bir tür geçmişi kapsayan, kimi hükümlüler bakımından çekilecek cezayı farklılaştırıp ağırlaştırarak Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılığı daha belirgin kılan kuralı, ceza infaz hukukunun temel ilkelerine ve Anayasa'nın "hukuk devleti" ilkesine de ters düşer. İtiraz konusu kuralın bu yönden de iptali gerekir" gerekçesiyle 3713 sayılı Yasa'nın geçici 4. maddesinin (b) bendi Türk Ceza Yasası'nın 416/ilk maddesi yönünden Anayasa Mahkemesi'nin 31.3.1992 günlü, Esas 1991/18, Karar 1992/20 sayılı kararıyla, Türk Ceza Yasası'nın 418/2. maddesi yönünden ise Anayasa Mahkemesi'nin 8.10.1991 günlü, Esas 1991/36, Karar 1991/35 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

VI- SONUÇ :

12.4.1991 günlü, 3713 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu"nun;

A- Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin iptaline yönelik itiraza ilişkin esas incelemenin, Türk Ceza Yasası'nın 416/İlk ve 418/2 maddeleri hükümleriyle sınırlı olarak yapılmasına,

B- Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi, Türk Ceza Yasası'nın 416/İlk maddesi yönünden, Anayasa Mahkemesi'nin 31.3.1991 günlü, Esas: 1991/18, Karar: 1992/20 sayılı kararıyla, 418/2 maddesi hükmü yönünden ise Anayasa Mahkemesi'nin 8.10.1991 günlü, Esas: 1991/36, Karar: 1991/35 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunduğundan, AYNI KONUDA YENİDEN KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

31.3.1992 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Esas Sayısı : 1992/25
Karar Sayısı : 1992/29

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Servet TÜZÜN

Üye
Mustafa ŞAHİN

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Erol CANSEL

Üye
Yavuz NAZAROĞLU

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN